

ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA LAKUNA HODISASIGA DOIR QARASHLAR**Fatxiddinova Iqboloy Faroxiddin qizi**

Andijon davlat universiteti Filologiya va tillarni o`qitish (o`zbek tili) ta`lim yo`nalishi 3-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6634259>

Annotatsiya. Mazkur maqolada lingvokulturologiyaning asosiy birliklaridan biri lakuna hodisasi, uning fanga kirib kelishi, ushbu birlik doirasida turli tilshunoslar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar va ularning qarashlari keltirib o`tilgan.

Kalit so`zlar: zamonaviy tilshunoslik, lakuna, bo`shliq, muqobilsiz leksika, muloqot jarayoni, tadqiqotlar.

ОТНОШЕНИЕ К ЛАКУНЕ В СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКЕ

Аннотация. В данной статье рассказывается о феномене лакуны, одной из основных единиц лингвокультурологии, ее введении в науку, исследованиях, проведенных различными лингвистами в этом разделе, и их взглядах.

Ключевые слова: современная лингвистика, лакуна, пространство, незаменимая лексика, коммуникативный процесс, исследование.

ATTITUDE TOWARDS LACUNA IN MODERN LINGUISTICS

Abstract. This article describes the phenomenon of lacuna, one of the main units of lingvoculturology, its introduction into science, research conducted by various linguists in this section, and their views.

Keywords: modern linguistics, lacuna, space, irreplaceable vocabulary, communication process, research.

KIRISH

Turli tillardagi matnlarni solishtirsak, ko`pincha bir tilning leksik birligi boshqa tilda leksik ekvivalentini topa olmasligini ko`rishimiz mumkin. Zamonaviy tilshunoslikda bu hodisa "lakuna" tushunchasi bilan izohlanadi.

Ko`pgina tadqiqotchilar tillardagi va madaniyatlardagi tafovutlarni ko`rib chiqishda lakuna atamasini afzal ko`radilar (lotincha lakuna - chuqurlashish, tushkunlik, muvaffaqiyatsizlik, bo`shliq; frantsuzcha lacune - bo`shliq). "Sovet entsiklopedik lug`ati"da tilshunoslik va adabiy tanqidda uchrovchi bu bo`shliqqa nisbatan quyidagi ta`rif beriladi: "matndagi bo`shliq, bo`shliq, yetishmayotgan joy". Lakunaning filologik atama sifatidagi xuddi shunday ta`rifi "Xorijiy so`zlar lug`ati"da ham uchraydi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Muloqot jarayonida boshqa madaniyat vakili umuman yoki to`liq tushunmaydigan, qiyoslanayotgan tillarning birida mavjud va boshqasida o`xshashi bo`lmagan grammatik kategoriyalar, so`zlar va so`z birikmalariga lakuna deyiladi. [1]

V.G. Gak lakunalarni tilning leksik tizimida "tilning lug`aviy tizimidagi kamchiliklar, aks ettirish vazifasi (ya`ni ob`yekтив voqelik hodisalarini belgilash vazifasi) asosida tilda, aftidan, bo`lishi kerak bo`lgan so`zlarning yo`qligi bilan izohlaydi" [2]. Ushbu tadqiqotchi ma`lum bir jamiyatda mavjud bo`lgan va boshqa tilda maxsus og`zaki belgiga ega bo`lgan tushunchalarni ifodalovchi so`zning yo`qligini lakunalar deb hisoblaydi. Rus tiliga nisbatan frantsuz tilida,

nafaqat fransuz, balki o'zbek tilida ham muqobilini topmagan bunday lakunalarning klassik namunasi sifatida *24 soat - sutka, qaynoq suv – kipitokni misol qilib keltirish mumkin.*

V. I. Jelvis unga asosli ta'rif beradi: "V. Doroshevskiyning terminologiyasidan foydalangan holda, lakunalar ba'zi tillar va madaniyatlarda "alohidalik" sifatida belgilanadi, boshqalarida esa bunga ishora qilinmaydi ijtimoiy qat'iy ifodani topa olmaydi" [3].

TADQIQOT NATIJALARI

U (I.Yu.Markovina bilan hammualliflikda) bu tushunchani quyidagicha izohlaydi: "...lakunalar deganda ikki mahalliy madaniyatning konseptual, lingvistik va emotsional kategoriyalarini solishtirishda yuzaga keladigan nomuvofiqlik tushuniladi" [4].

Bu haqida "Tillarning birida leksik birlik bo'lmasa, - deb ta'kidlaydi I.A. Sternin, - ular bu tilning leksik tizimida ma'lum bir nuqtada bo'shliq mavjudligi haqida darak beradi; tillar qiyosida mos keladigan ekvivalent birlik bo'lmagan bo'lib chiqadi (ya'ni, bir tilda ikkinchi til uchun ekvivalent bo'lmagan birliklar bor ekani aniqlanadi).

MUHOKAMA

O.A. Ogurtsova o'zining ta'rifini taklif qiladi: "Lakuna - bu taqqoslanadigan tillarning birida mavjud bo'lgan va boshqa taqqoslanadigan tilda uchramaydigan so'z, ibora (ham erkin, ham frazeologik), grammatik kategoriya" [5].

N.I. Konrad, Yu.A. Sorokin, I.Yu. Markovinlar esa lakuna atamasini keng ma'noda ishlatib, bu yerda boshqa madaniyat bilan aloqa qilganda qo'shimcha tushuntirishni talab qiladigan barcha hodisalarni nazarda tutadi. Ushbu tadqiqotchilar nafaqat tillarni, balki madaniyatning boshqa ba'zi jihatlarini ham solishtirganda ushbu atamani qo'llashni maqsadga muvofiq va uslubiy jihatdan asosli deb bilishadi.

XULOSA

Yuqoridagi tilshunos olimlar fikrlariga qo'shilgan holda, xulosa o'rnida, shuni ta'kidlamoqchimizki, lakuna hodisasi, asosan, ikki yoki undan ortiq millat madaniyati solishtirilganda, yoki tarjima ishlarida va muloqot jarayonida yuzaga keluvchi, aynan shu o'rinlarda o'zini yaqqol namoyon qiluvchi hodisadir. Ammo lakuna faqat tillararo emas, balki bir til doirasida ham kuzatiladi va bu haqida keyingi tadqiqot ishlarimizda to'xtalib o'tamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fatxiddinova I. F. Lingvomadaniyatshunoslikda lakuna hodisasi//ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ. Выпуск №24 (том 3) (март,2022).
2. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков. - Л.: Просвещение. Ленингр. отд-ние, 1977. - 300 с.
3. Жельвис В.И. К вопросу о характере русских и английских лакун //Национально-культурная специфика речевого поведения. - М.: Наука, 1977. - С. 136 - 146.
4. Жельвис В.И., Марковина И.Ю. Опыт систематизации англо-русских лакун// Исследование проблем речевого общения. - М.: Наука, 1979. - 214 с
5. Огурцова О.А. К проблеме лакунарности //Функциональные особенности лингвистических единиц: Сб. трудов Кубанского ун-та. Вып.3. -Краснодар: Изд-во Кубанского ун-та., 1979. - С. 77 - 83.